

Resurse facilitatoare de succes în învățămîntul universitar

*Elena ZOLOTARIOV, dr. în pedagogie, conf. univ.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți*

In the present study is approached a model of quality management education university, centered on developing “emotional intelligence”, education ability to overcome psychological states of tension related to education.

The main emphasis in this model is focused on individual core, his/her personnel forces on their consciousness, materialized in student willingness to learn.

An important aspect of this approach is facilitating experience live success in the own initiative activities of the future specialist.

În contextul tendințelor actuale de creștere a calității și de integrare a învățămîntului din Republica Moldova în spațiul educațional al civilizației mondiale, profesorilor universitari le revine funcția de a se angaja într-un *demers* care să asigure fiecărui „educabil” condiții pentru cea mai bună, diversă și utilă dezvoltare (Dakar, 2000).

Atingerea acestui obiectiv nu poate fi concepută în afara aplicării unui model de gestionare a intervenției, bazat pe „inteligența emoțională”, în comparație cu „inteligența logică”, acceptată pînă în prezent drept criteriu dominant al calității învățămîntului.

În viziunea științifică modernă puterea inteligenței emoționale constă în faptul că ea generează *rezonanța* – un rezervor de elemente pozitive care eliberează tot ce este mai bun în oameni și deci *performanță* [1].

Credem că această dimensiune de bază a demersului – inteligența emoțională, deși adesea invizibilă sau complet ignorată, determină cît de bine vor funcționa toate celelalte lucruri pe care le întreprinde un profesor în procesul de predare. Mai mult, responsabilitatea fundamentală a profesorului modern anume și constă în scoaterea la lumină a inteligenței emoționale – înțelepciunii cu care ne trăim emoțiile.

În această lucrare se face încercarea de a trasa căi și oportunități de folosire a inteligenței emoționale în procesul de ajustare a demersului universitar.

Studiul de față este rodul a decenii de muncă de cercetare a autorului pe teme care au culminat cu modelul specializat de management al calității predării-învățării bazat pe inteligența emoțională.

Observațiile asupra condițiilor practice ale procesului pedagogic, analiza efectelor fiecăruia din componentele metodicii, anchetele realizate în scopul fixării atitudinii emoționale a studenților față de materialul de curs și tehnicile de instruire ne-au permis să adunăm date semnificative despre resursele gestionării intervenției care cultivă rezonanța, inspirând trăiri pozitive viitorilor specialiști.

Ulterior această sistemă de acțiuni pedagogice, concepută în calitate de *metodă* de cercetare, a devenit rezultatul aplicativ al investigației.

Atenția deosebită față de facilitarea *situației de succes* este condiționată de impactul acesteia asupra dezvoltării personalității, dat fiind că orice persoană are nevoie de reușite și gratificații pentru a-și menține stima de sine la un nivel acceptabil. Mai mult, potrivit psihologiei, omul niciodată nu va reuși în viață în sensul larg al cuvântului, dacă odată nu va cunoaște succesul în ceva important pentru el.

În virtutea specificului influenței sale situația de succes constituie un oarecare *avânt* pentru om, un *salt* pe o treaptă mai înaltă în dezvoltarea sa. Avem în vedere aici nu succesul strict academic în asimilarea și prelucrarea informației, izolat de alte domenii esențiale ale vieții omului.

Este vorba de o *trăire subiectivă* a succesului, o anumită stare de satisfacție de pe urma încordării fizice sau intelectuale, depășirea fricii, neputinței, anxietății, neînțelegerii, confuziei, dificultății etc. Esențialul este ca singură personalitatea să-și determine acest succes, să-l simtă ca rezultat al propriilor eforturi, aceasta constituind o cotitură puternică și hotărâtoare în dezvoltarea individualității sale.

În pofida cunoașterii semnificației succesului pentru dezvoltarea individului ca personalitate, subiect al activității, individualitate cadrele didactice, spre regret, nu sînt preocupate în măsură suficientă de obținerea lui de către „educabili”, în particular, din două motive: *primul* – subestimarea individualității „educabilului” ca valoare socială a societății; *al doilea* – insuficiența profesionalismului, absența tehnicii pedagogice și a tehnologiilor educaționale relevante.

Demersul nostru de cercetare a urmărit ideea ce ține de rolul terapiei succesului în prevenirea apariției stării stresante, generate de faptul că studentul crede sau simte că nu poate face față solicitărilor noului,

pentru el mediu universitar, deseori subestimându-și propriile resurse și formându-și credințe greșite despre potențialitățile sale.

Prin facilitarea trăirii subiective a succesului, în calitate de profesori, vom oferi „educabilului” șansa de a depăși cu puterile proprii eventualul stres psiho-emoțional legat de învățatură – reacție nespecifică a organismului la „primejdie”, care poate fi și distantă, dar neapărat solicită o anumită atitudine emotivă [2].

Cunoașterea cauzelor declanșării tensiunii psihologice și elaborarea unor strategii de evitare și combatere a acestora în cadrul gestionării procesului pedagogic universitar ar putea constitui primul pas în direcția diminuării și combaterii situațiilor stresante în rîndurile tineretului studios, mai ales la cursurile mici.

În această lucrare se optează pentru facilitarea situației de succes a „educabililor” pe bază de demersuri diferențiate pînă la nivel de individualizare, cu un antrenament sistematic al inițiativei de voință a studentului.

Tendința dorită a educației este de a obține o degajare de energie care să fie canalizată pe făgașul încercării de către „educabil” a bucuriei de a cunoaște, de a comunica, bucuriei de a se autodezvălui, a se autorealiza, depășind blocajele și stările stresante survenite.

În aceste condiții profesorul evoluează în calitate de organizator al procesului de explorare, fiind nu simplu „transmițător”, translator de cunoștințe și adevăruri. El organizează procesul de activizare a proceselor psihice implicate în activitatea de învățare. De asemenea, profesorul este deschis spre perceperea și discuția diverselor puncte de vedere, oferite de studenți sub diferite forme (referate, proiecte, comentarii).

Scopul prezentei cercetări – dezvăluirea premiselor psihologice și a factorilor pedagogici care asigură trăirea subiectivă a succesului în cadrul activităților specializate desfășurate de către profesor.

Pentru realizarea acestui scop au fost stabilite mai multe obiective:

- dezvăluirea conceptului „situație de succes”;
- evidențierea fenomenelor, cauzelor și factorilor ce asigură funcționalitatea mecanismului declanșării trăirii subiective a succesului în procesul de studiu;
- identificarea metodelor și tehnicilor, procedeele de facilitare a situației de succes a „educabililor” în cadrul gestionării demersului pedagogic;
- testarea experimentală a proiectului de program specializat de intervenție.

Obiectul investigației: impactul tehnologiei inovaționale de gestionare a demersului pedagogic asupra conștientizării criteriilor succesului de către „educabili”, conform Standardului modern de calitate.

Conceptul de *situație de succes* este abordat în studiul de față ca și o rețea ramificată a unui întreg cuplat: ea întotdeauna fiind determinată de condițiile instituției educative concrete, de calitățile „educabilului”, precum și de munca calificată profesională a pedagogilor-practicieni.

Ținând cont de toți acești factori, noțiunea *situație de succes* este definită ca *ansamblu de competențe – totalitatea anumitor atitudini și moduri de comportament*, necesare „educabilului” pentru perceperea, prelucrarea și asimilarea stimulilor instructivi în debutul și pe durata ulterioară a învățămîntului.

Avem în vedere un complex de componente specifice:

I. *Competențe comunicative* – cea mai importantă calitate, necesară omului în condițiile vieții moderne, care presupune: capacitatea subiectului de a cupla cultura vorbirii cu stabilitatea emoțională, dezvoltarea voinței (abilitatea de a-și înfrunta neîncrederea, teama în situațiile de comunicare); trebuința persoanei de a-și exprima gândurile și sentimentele; deschiderea, înclinația spre comunicare, interesul față de alți oameni ș.a.

II. *Competențe emoționale* – ansamblu de calități necesare pentru învingerea nesiguranței emoționale, diverselor blocaje, care împiedică la perceperea impulsurilor instruirii, generînd situația de închidere în sine, de neîncredere în forțele proprii, subiectul, în consecință, suspendîndu-și activismul de învățatură. Rezistența în fața solicitărilor dificile, abilitatea de a le trata constructiv, de a suporta adecvat dezamăgirile și a le ține piept cu succes sunt componentele integrante ale competențelor emoționale.

III. *Competențe sociale*, strîns legate cu cele emoționale, se referă la relațiile studentului în cadrul comunității grupei academice, incluzînd: capacitatea de a se abține de la propriile impulsuri, ascultîndu-i pe ceilalți; de a se simți membru al grupei, de a apela la modele constructive de soluționare a conflictelor, dînd dovadă de comportament social adecvat în situații de dispută ș.a.

Evident, că optimizarea demersului pedagogic pe segmentul facilitării situației de succes nu poate fi redusă la careva doi-trei indicatori, izolați unul de altul, caracterizîndu-se printr-un număr mare de semne, strîns legate și condiționate reciproc.

Pentru profesor este important să conștientizeze că *situația de succes* nu este o programă necesară de a fi învățată (antrenată). Ea prezintă, mai degrabă, o calitate *integrativă* a personalității, care se dezvoltă în condiții generale favorabile în multitudinea de situații ale experienței de viață și comunicare, în care este implicat subiectul în familie și alte grupuri sociale. Ea se dezvoltă nu pe calea unor activități specia-

lizate, ci în mod *indirect* – prin „participarea în viață”, inclusiv în cea trăită în cadrul orelor de curs.

Practica arată că prima condiție în atingerea acestor oportunități este eliminarea *fricii* în fața activității didactice ca procedeu de descătușare, eliberare a studentului.

Actualul model de ajustare a demersului pedagogic se construiește, mai frecvent, într-o manieră cu totul inversă, injectându-se lexical și intonațional studenților teama în fața insuccesului: „Este un material foarte dificil și voi trebuie...”, „Concentrați-vă toate puterile asupra acestei munci dificile...”. Aceasta în pofida faptului că profesorului, în virtutea misiunii sale pedagogice, îi revine funcția de a inspira „educabililor” siguranță și încredere de sine, oferindu-le suport ascuns, stimuli pentru conștientizarea autoeficacității, împlețiți cu măiestrie în canavaua demersurilor educaționale demarate.

Este deci de cea mai mare importanță ca cadrele didactice să fie la curent cu procedeele constructiviste de facilitare a conștientizării și luării de atitudine de către student în raport cu noțiunile fundamentale studiate la orele de curs. Dacă dorim ca demersul pedagogic să fie rodnic, va trebui ca studentul, ajutat de profesor, să fie pus în situația de a descoperi sau a accepta *saltul*, pe care vrem ca el să-l facă prin intermediul explorării materiei de studiu.

Demersul formativ a fost susținut printr-un proiect experimental de implementare a curriculei disciplinei *Știința educației*, care a inclus un complex de activități, cuprinzând mai mult de 1000 studenți ai anului întâi, specialitatea Serviciu de Asistență Socială a Universității de Stat „Alec Russo”. S-a însușit arta de a comunica, de a fi amabil, sociabil, deschis și empatic prin tehnicile și tactica de comunicare non-violentă (M. Rosenberg, psiholog american), de parteneriat (I. Shimdt, psiholog german) și cea creativă (discuție panel, brainstorming), prin exerciții empaticе ș.a.

A fost verificată *ipoteza*: „Dacă vom canaliza demersurile pe făgașul facilitării situației de succes aceasta va genera evoluții pozitive în calitățile generale și speciale ale personalității, asigurând premisele unei autoafirmări, autonomizări progresive a „educabilului”, eliminându-i/reducându-i stările stresante legate de învățatură”.

Punctul de plecare în construirea experimentului l-a constituit analiza practicii de masă a gestionării calității procesului pedagogic, definită drept „tradițională”.

Această analiză, efectuată, pe de o parte, în baza observărilor asupra activității pedagogice, pe de alta – în baza studierii literaturii de specialitate, ne-a sugerat concluzia că cele mai mari constrângeri, însoțite

de apariția dezechilibrului intern, situațiilor de tensiune psihică studenții întâmpină, anume la cursurile mici, în procesul muncii independente la orele de curs. Printre cauzele posibile cercetările nu trec cu vederea existența doar a unei sisteme de evidență și control, caracteristică pentru o exigență neproductivă (formală) a instituției de învățământ. În schimb, exigența productivă este reprezentată, alături de sistema de evidență și control, prin sistema de stimulări și sancționări. O soluție perspectivă, în acest sens, este considerată de specialiști perfecționarea metodelor de instruire, prin intermediul predării procedeele de muncă individuală [3].

Totodată, potrivit experților în domeniu, asupra atitudinilor emoționale a subiectului poate influența, de asemenea, situația nefavorabilă în familie, divorțul părinților sau relațiile tensionate dintre aceștia, însoțite de certuri. Toate acestea diminuează capacitatea individului de a iniția relații de prietenie, avînd efecte negative asupra reușitei de învățatură, rezistenței față de stresuri și boli, generînd deseori dereglări emoționale (fobii, depresii), în unele cazuri discipolul încetînd de a mai învăța. Pentru „educabili” din asemenea familii „instruirea emoțională” și atenția profesorului devin extrem de actuale.

Ideea centrală a metodologiei specializate de intervenție este caracterul ei *integră, complex*. Aceasta se reflectă, în particular, în faptul că conținutul experimentului îl constituie nu metode și procedee de acțiune pedagogică aparte, dar procesul pedagogic în ansamblu, cuprinzînd punctarea obiectivelor, determinarea conținutului, principiilor didactice, metodelor, formelor organizaționale, caracterul interrelațiilor profesor-student, stabilirea poziției în raport cu evidențierea productivității eforturilor pedagogice.

Cercetarea-dezvoltare a fost construită ținînd cont de necesitatea evidențierii determinării interne a decurgerii acestui proces, fără a ne limita la interpretarea specificului lui prin elucidarea particularităților gestionării procesului pedagogic.

Punctul de pornire în elaborarea conceptului demersului formativ au fost ideile psihologiei, potrivit cărora o relație pedagogică autentică implică și satisfacerea nevoii omului de recunoaștere, a nevoii de a ști că există pentru ceilalți, că prezintă ceva pentru ei (A. Maslow), solici-tînd de la profesorul de curs oferirea semnelor de recunoaștere, ca răspuns la această necesitate. Evident că frustrarea nevoilor semnificative ale personalității „educabilului” în apreciere și autoapreciere, în recunoaștere, în degajare emoțională, în atenție, cotrăire etc., conduce spre conflicte intrapersonale și, scăzînd satisfacția de la învățatură, generează destabilizarea atitudinii pozitive față de procesul de învățământ, domeniul profesiei alese.

Într-o asemenea viziune, orice act de interacțiune profesor-student sub aspect comportamental obține valoare de mesaj, rolul esențial revenind, în acest sens, bogăției sau sărăciei de calorii psihologice, pe care le presupune această interacțiune.

Profesorul trebuie să țină permanent în centrul atenției acest aspect („invizibil”) în procesul de predare, căutînd să ofere, îndeosebi prin intermediul contactelor directe pozitive, stimulii de care are nevoie discipolul său. În plus, orice oră de studiu întotdeauna este o stare social-psihologică diferită a grupei și a unor studenți aparte, la fel și prezența a individualității fiecărui om, facilitarea situației de succes, efectului rezonanței prezentînd, în acest sens, un interes de excepție pentru cadrele didactice.

Reieșind din definiția situației de succes am găsit acceptabil de a judeca despre dezvoltarea valorilor și competențelor anterior evocate după abilitatea studentului de a-și formula în scris raționamentul cu privire la aprecierea subiectivă a calității și semnificației studierii cursurilor nominalizate.

Bilanțurile primei etape de cercetare au fost reflectate în materialele conferințelor internaționale în care sînt abordate tezele teoretice fundamentale ale construirii sistemii pedagogice experimentale în raport cu analiza critică a practicii tradiționale [4].

* * *

În studiul de față este abordat un nou model de management al calității învățămîntului universitar, centrat pe dezvoltarea „inteligenței emoționale”, capacității „educabilului” de a depăși stările de tensiune psihică legate de învățămînt. Accentul principal în acest model este focusat pe nucleul individual, forțele Eu-lui personal, pe propria simțire, materializate în voința studentului de a învăța. Un aspect important al acestei abordări este facilitarea trăirii subiective a succesului în cadrul propriei activități de inițiativă a viitorului specialist.

Literatura de referință

1. Goleman, D. *Inteligența emoțională* În: Leadership. București, Curtea Veche, 2007. 319 p.
2. *Managementul stresului ocupational în mediul educațional* / S. Briceag, N. Cașter, D. Cușnir. Bălți: Univ. de Stat „A. Russo”, 2008. 290 p.
3. Бордовская, Н.В., Реан А.А. *Педагогика*. Учебник для вузов. СПб: Питер, 2001. 304 p.
4. Zolotariov, E. *Orientări pentru o ameliorare a calității pregătirii profesionale a specialistului de profil social*. În: Materialele conferinței de totalizare a Proiectului „Tempus-Tacis”. Bălți, 1998, p. 29-32.